

Keskustelua – Diskussion

TEEMA: Maantieteen kansainvälinen unioni (IGU) kansainvälistymisen väylänä

Kansainvälistymään! Mutta miten ja minne?

Tutkimuksen kansainvälistyminen on päivän sana suomalaisessa tiedepoliitikassa. Tyypillisiä perusteita kansainvälisyyden kehittämistarpeelle ovat suomalaisen tieteen tason nostaminen, tutkimustulosten laajamittainen vaikuttavuus, tiedonvaihto alan huipposääjien kanssa ja tutkimustyön resurssipohjan laajentaminen. Suomen yliopistoja edustavan UNIFI ry:n aloitteesta perustettu Tieteellisten seurain valtuuskunnan Julkaisufoorumi (Jufo) ja sen pohjalta laaditut yliopistojen rahoitusperusteiden muutokset ovat yksi käytännön keino, jolla kansainvälistymistä pyritään lisäämään. Samoin Suomen Akatemia ja muut tiederahojat huomioivat kansainväliset tutkimusvierailut ja -yhteistyön rahoitukseen myöntämisen kriteereinä. Kansainväliisiin konferensseihin osallistumiseen on aloittelevien jatko-opiskelijoidenkin mahdollista hakea erillisiä apurahoja omilta yliopistoiltaan, tutkijakouluilta ja säätiöiltä. Kaikkien näiden toimenpiteiden viesti on selvä: kansainvälisyyden tavoittelemisen on itseisarvoista.

Kuten innostuessa usein tuppaa käymään, on kansainvälistymisbuumissakin havaittavissa muutamia lapsuksia. Yksi mielenkiintoinen piirre on kansainvälisyyden määrittelyssä tilateoreettisessa tutkimuksessa kovan kritiikin kohteena olevan ”inside/outside” -dikotomian kautta. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että ruotsalaisen aloittelevan jatko-opiskelijan kanssa järjestetty työryhmä, kirjoitettu yhteisartikkeli tai toimitettu teos ovat kansainvälistä toimintaa, mutta suomalaisen kansainvälisestä arvostetun professorin kanssa tehty vastaava yhteistyö ei – ellei hän satu työskentelemään *ulkomailta*. Samoin brittiläiselle kustantamolle toimitettu kokoomateos on kansainvälinen julkaisu vaikka kaikki kirjoittajat olisivat suomalaisia, mutta suomalaisen kustantajan vastaava opus on *kotimainen* vaikka julkaisukieliä olisi kymmenen ja kirjoittajia jokaisesta maanosasta. Niin ikään vierailujakso Suomen valtion rajojen ulkopuolella sijaitsevassa yliopistossa on kansainvälistä yhteistyötä, vaikkei se tuottaisi yhtään hedelmää, mutta kansainvälisesti merkittäviin tuloksiin johtava yhteistyö Suomessa toimivien tutkimusryhmien välillä on kansallista puuhastelua. Tieteen kehittymisen kannalta tällaiset kategoriseen ja vanhakantaiseen kansainvälisyyden käsitteeseen perustuvat linjaukset eivät ole tuloksellisimpia.

Toinen ongelmallinen piirre liittyy ”huippuajateluun” ja sen pohjalta asetettuihin kansainvälisen toiminnan tavoitteisiin. Suurimmalla osalla tutkimusaloista kansainvälisen tutkimuksen parissa työskentelevät tutkijat päätyvät toteamaan, että Suomi ei ole tiedemaailman napa. Ainakin ihmistieteiden piirissä toimivien on tästä syystä hyväksyttävä se, ettei tie tähtiin avaudu yksinomaan hyvän tutkimustyön kautta. Koska kansainvälisen tiedeyhteisön toiminta on hierarkkista ja tiedepoliittinen valta jakautuu epätasaisesti, on periferiasta suoraan huipulle rynnistäminen käytännössä mahdotonta. Pelkästään noteeratuksi tuleminen oman alan kansainvälisessä tutkijayhteisössä vaatii vuosien pitkäjänteistä työtä. Tästä katsannosta käsin Jufon toimintaperiaatteet ja sitä myötäilevä rahoituspolitiikka näyttävät erikoisina. Foorumilla suomalaiset ja ulkomaiset tieteelliset aikakauslehdet ja tiedekustantajat on määriteltävä perustason (1), johtavan tason (2) ja korkeimman tason (3) julkaisuihin. Suurelta osin eri tarkoitusta palvelevien kotimaisten ja ulkomaisten julkaisukanavien rinnastamisen ohella erityisen ongelmallista järjestelmässä on, että vähiten arvostettuun kategoriaan luetaan suuri määrä lehtiä, joissa suomalaisten tutkijoiden kansainvälinen toiminta on käytännössä mahdollisinta ja usein myös sisällöllisesti tuottoisinta. Huippujournalien hylkäysprosentit ovat korkeita ja kriteerit valikoivia. Siksi niihin pääsee vuosittain vain muutama anglofonisen kielialueen ulkopuolelta tarjottu artikkeli. Huipun tukeminen ei näin edistä kansainvälistymistä laajassa mittakaavassa, vaan pahimmassa tapauksessa turhauttaa nuoren tutkijan, jonka ykköskategoriaan luokitellun artikkelin kansainvälisyysarvo jää vaille tunnustusta.

Julkaisuutoiminnan ohella toinen merkittävä kansainvälistymisen muoto on konferenssitoiminta, jota ei toistaiseksi ole päädytty kansallisessa tiedepoliitikassa pisteyttämään. Tutkijat voivat siis valita suhteellisen vapaasti resurssiensa puitteissa, mihin tapaamisiin kokevat mielekkääksi osallistua. Suomalaisten maantieteilijöiden suosikki-foorumiksi on muodostunut viimeisten parinkymmenen vuoden aikana pohjoisamerikkalaiset maantieteen päivät, *The Annual Meeting of the Association of American Geographers* (AAG). Vuosi sitten Helsinki-Vantaan lentoasemalla usean

kymmenen tutkijan joukko vitsaili, että lähdössä olevan Finnairin New Yorkin lennon tapaturmainen kohtalo olisi kohtalokas erityisesti suomalaiselle maantieteelle. AAG vetää puoleensa tutkijoita paitsi aihevalikoiman runsauden vuoksi myös potentiaaliselta vaikuttavana verkostoitumisen paikkana. Tyypillinen ajatus on, että siellä ovat ”kaikki”. Tämä ei tietystikään pidä paikkaansa: jo konferenssin sijainti, kalliit osallistumismaksut ja kieli rajaavat osallistujajoukkoa merkittävästi.

Tässä mielessä Maantieteen kansainvälisen unionin (IGU) isot ja pienet tapaamiset tarjoavat kansainvälisesti moniäänisempiä, matalamman kynnyksen foorumeita oman työn esittelemiseen, kansainvälisen tutkimuskentän tunnustelemiseen ja yhteistyösuhteiden luomiseen. Havahduttuani unionin olemassaoloon joitakin vuosia sitten esitin itselleni kysymyksen: miksen ole anglofonisen hegemonian kritisoijana ja kansainvälisesti orientoituneena tutkijana osallistunut yhteenkään unionin järjestämään tapahtumaan? Muuttaakseni tilanteen ryhdyin seuraamaan unionin konferenssikuulutuksia erityisen huolellisesti. Lopputulos: en ole tähän mennessä löytänyt yhtään työryhmää, jossa voisin esitellä tutkimustani ja ohjelmat ovat kokonaisuudessaankin menneet ohi kiinnostukseni kohteista. Henkilökohtaisen kokemukseni perusteella IGU:n tarjonta on siis kapea-alaisempaa kuin monien muiden maantieteen yleiskonferenssien, joista suomalaisten keskuudessa AAG:n lisäksi suosittuja ovat brittiläiset ja pohjoismaiset maantieteilijätapaamiset. Tuuripeliä on, osuuko oma tutkimusalue jollekin toiminnan sektoreista.

Yhtäältä unionin suuntautuneisuus voi siis näyttäytyä ongelmana – kaikille ei ole tarjolla kaikkea ja joillekin ei juuri mitään. Toisaalta sektoroitunut, spesifeihin kysymyksiin keskittyvä toiminta on näyttäytynyt vahvuutena niille, joiden tutkimusalue on toiminnassa vahvasti mukana. Kolmanneksi ”sopivan sektorin” puuttumiseen voi myös vaikuttaa. Joka neljäs vuosi kokoontuvalle yleiskokoukselle voi ehdottaa perustettavaksi uusia komissioita, eikä mikään komissio voi jatkaa toimintaansa automaattisesti yli kahdeksaa vuotta. Teemat muuttuvat siis tutkijakunnan aktiivisuuden myötä. Kansainvälisesti verkostoituneet tutkijat voivat näin ollen vaikuttaa kansainvälisen tiedeyhteisön kehitykseen luomalla itseään palvelevan toimintaympäristön unionin piiriin.

Näitä mahdollisuuksia ei tunnisteta suomalaisen tutkijakunnan piirissä riittävän laajasti, minäkin unionin Suomen kansalliskomiteakin on herännyt huomaamaan. Kahtena viime vuonna aloitettua näkyvyyden parantamista ja unionin toiminnasta tiedottamista tullaan jatkamaan maantieteen päivillä jatkossakin. Lisäksi kansainvälisten ko-

missioiden toiminnalle on tarkoitus luoda puitteita myös Suomessa järjestettävien tilaisuuksien yhteyteen – ehkäpä jo Vaasassa näemme komissioiden sponsoroimia temaattisia työryhmiä ja paneeleita. Kansalliskomitea ottaa mielellään vastaan ehdotuksia ja ideoita uusista toimintamuodoista, joita voidaan toteuttaa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Tässä puheenvuorosarjassa IGU esittäytyy yhtenä mahdollisena kansainvälistymisen väylänä kuuden kansainvälisen toiminnan vastuutehtävissä toimineen tutkijan ja kahden kansainvälistä tutkijanuraansa aloittelevan jatko-opiskelijan puheenvuorojen kautta. Konkarit esittelevät yleisesti unionin toimintaperiaatteita, eri tutkimusalojen komissioiden toimintaa ja omia kokemuksiaan mukana olemisesta. Komissioiden toiminnasta voi hakea tietoa myös unionin kotisivuilta osoitteesta <www.igu-online.org>.

Ensimmäisessä puheenvuorossa pitkäaikainen toimeenpanevan komitean jäsen, IGU:n varapresidenttinäkin toiminut Markku Löytönen käsittelee unionin maantieteellistä laaja-alaisuutta ja toiminnan palkitsevuutta henkilökohtaisella tasolla. Toisessa katsauksessa unionin tuore varapresidentti Jarkko Saarinen kertoo kokemuksistaan matkailumaantieteen komissiossa, sekä osallistujana että toiminnan organisoijana. Kolmas puheenvuoro esittelee tietoyhteiskuntakomission toimintaa siinä pitkään mukana olleen Tommi Inkisen näkökulmasta. Tätä seuraa Markku Tykkyläisen kuvaus marginalisaation, globalisaation, alueellisuuden ja paikallisuuden kysymyksiin keskittyvän monitieteisesti suuntautuneen komission toiminnasta. Viidentenä Lea Houtsonen kertoo kokemuksistaan opetuskomissiossa tuoden näkyviin erityisesti tieteellisen toiminnan ja opetussuunnittelun ja koulutustyön välisiä yhteyksiä. Viimeisessä ”senioripuheenvuorossa” Päivi Oinas muistelee unionin kansainvälistä toimintaa nuoren talousmaantieteilijän vinkkelistä. Tätä seuraa Heli Ponton ja Noora Pyyryn nykypäivän jatko-opiskelijan näkökulmasta laatima kirjoitus, jossa he pohtivat konferensseissa syntyvien sosiaalisten suhteiden merkitystä ajattelun kehittymiselle ja unionin tarjoamia mahdollisuuksia suhteessa muihin tarjolla oleviin kansainvälistymisen väyliin.

Toivotan kaikkien kirjoittajien puolesta antoisaa lukuhetkeä, joka toivottavasti herättää tuoreita ajatuksia kansainvälistymisestä ja erityisesti IGU:n toiminnasta!

KIRSI PAULIINA KALLIO

*Tilan ja poliittisen toimijuuden tutkimusryhmä,
Tampereen yliopisto*